

N:o 2.

Ank. till Riksd. kansli den 26 febr. 1909, kl. 1 e. m.

Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, i anledning af motion angående utredning rörande skogsarbetarnes ställning och lefnadsförhållanden i Norrland m. m.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till fjärde tillfälliga utskottet hänvisad motion, n:o 88, har herr *Joh. Widén* hemställt, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes *dels* verkställa utredning såväl rörande skogsarbetarnes ställning och lefnadsförhållanden i Norrland samt, i den mån det finnes önskligt, äfven i andra i detta afseende jämförliga landsdelar, som ock angående de åtgärder, som må finnas nödiga för tillgodoseende af behofvet därstädes af en under sund, ekonomiska och hygieniska förhållanden lefvande duglig skogsarbetarestam, och *dels* därefter vidtaga de åtgärder och, i den mån Riksdagens medverkan kräfvdes, till Riksdagen göra de framställningar, som af denna utredning föranledas».

Till stöd för denna hemställan anför motionären följande:

En fråga, som på de senare åren börjat tränga sig fram till allt större beaktande, är frågan om de norrländska skogsarbetarnes ställning och lefnadsförhållanden. Då denna fråga är af den allra största betydelse för den norrländska skogsskötseln och därmed för hela denna landsdelutveckling samt den redan börjat tagas om hand på vissa enskilda håll, har

jag ansett angeläget att i tid påkalla äfven statsmakternas uppmärksamhet för densamma.

I första rummet har uppmärksamheten på denna fråga väckts från läkarehåll. Vid svenska provinsialläkareföreningens årsmöte i Sundsvall den 8—10 juli 1907 väcktes af extra provinsialläkaren i Frostvikens distrikt A. Hassler denna fråga till lif medelst ett föredrag öfver ämnet: »Hvad bör och kan åtgöras till förbättring af skogsarbetarnes bostadsförhållanden under afverknings- och flottningstiden?» I detta föredrag lämnar han en, på vissa punkter kanske nog så drastisk, skildring af skogsarbetarnas lefnadsförhållanden. Han erinrar om att frågan förr varit föremål för behandling och omnämnd såväl i åtskilliga förste provinsialläkares rapporter som i tidningspressen. »Missförhållandena», säger han, »gälla i första hand bostäderna, timmerkojorna med deras trångboddhet, otroliga snusk och i hög grad hälsovådliga beskaffenhet i öfrigt; i närmaste anslutning härtill och under slika förhållanden psykologiskt lättförklarligt kommer det eländiga tillståndet med mat och beklädnadsfrågan.» — — —

»Typen för en norrländsk timmerkoja torde vara de fleste bekant, om ej annat så genom någon fotografi, där hon tar sig nog så pittoresk ut i den snötyngda skogen. Till jämförelse med dem på andra trakter lämnas härmed en beskrifning öfver en sådan från norra Jämtland. Uppförd af otimradt virke med sparsamt mellanlägg af mossa eller hö, som ofta till följd af slarfvigt arbeté bortfaller, så att ej blott vinden har fritt spelrum utan äfven t. o. m. hela handen kan föras ut genom luckorna, är kojans afdelad i två rum, för arbetare och hästar.

Rummet är längs ytterväggarna försedt med en sammanhängande hylla af klufna smågranar för den gemensamma bädden, som för öfrigt består af litet hö, gamla säckar och mer eller mindre af ohyra besatta klädespersedlar: i midten af kojans tronar eldpallen, öfver hvilken rökhuften fortsätter i en alltid öppen »skorsten», i regeln bestående af en packlåda, hvars botten utslagits — något försök till tätning eller annan åtgärd för att få röken att verkligen passera lådan-skorstenen torde sällan stå att finna. Men där finns ju godt drag genom väggarna, och i regeln måste ändå dörren öppnas, då för en normal människa kölden är att föredraga framför brandröken. Inför dessa just ej behagliga alternativ stå dock de stackars invånarne — en olidlig hufvudvärk af röken eller otrefnad och förkylningar genom det kalla draget. Golfvet i kojans består af marken, sådan den befinnes på platsen, med ett lager af spån efter upptimringen, men under vinterns förlopp förvandlas det sakta men säkert i en sur och

stinkande smörja af kol, allehanda affall och matrester — en veritabel »kjøkkenmødding». All denna härlighet upplyses i bästa fall af ett par minimala fönstergluggar, där ej enda tillgången för ljuset är dörren och rökfånget. Rundt om väggarna sitta hyllor med fläskbitar, sockerstycken och brödpaket i ljuflig blandning med svarta tobakssnuggor och smutsiga klädespersedlar; omkring eldpallen och i taket hänga blöta skodon och plagg. Detta snuskiga hullerombuller kan ju ej direkt skrivas på arbetsgifvarens konto, men man må endast hafva klart för sig, att i denna trängsel och i detta mörker kan svårligen någon ordning eller ens något behof af ordning finnas bland en hop uttröttade, genomsvetta eller genomblöta arbetare, som endast tänka på att få i sig någon föda och sedan söka hvila.

På den trånga eldpallen skall så matlagningen ske — ofta för hvarje person särskildt — och här komma vi till en mycket viktig punkt i denna mörka tafla: denna matlagning består i 9 fall af 10 i stekning af amerikanskt fläsk och kaffekokning, och detta morgon middag och kväll dag ut och dag in under flera månader. Att denna ytterst enformiga kost i längden måste hafva ett fördärfligt inflytande på allmänna hälsotillståndet och därmed på arbetsförmågan och inkomsten — allt arbete betalas efter ackord — är själfklart.

Ofvan berörda förhållanden gälla för arbetet i skogen vid timmerdrifningen; vårens flottningar bjuda på om möjligt ännu orimligare, för den oinvigde otroliga förhållanden. Under detta ytterst uppslitande och ansvarsfulla arbete saknas i regeln tillgång till äfven en så enkel bostad som kojans; arbetaren är här hänvisad att tillbringa de mycket sparsamma hvilostunderna på den ännu frusna marken utan annat underlag än i bästa fall litet granris och utan annat skydd mot vårens nyckfulla väderlek än det, som vildmarken bjuder djuren».

För att ernå en ändring i dessa förhållanden ifrågasatte dr Hassler, att lagen angående skydd mot yrkesfara måtte utsträckas att gälla skogs-handteringen i de norrländska skogarne, hvarjämte han föreslår vissa bestämmelser rörande timmerkojornas beskaffenhet, såsom att »kojorna uppföras af tillräckligt skradda stockar, så att väggarna efter vederbörlig diktning blifva dragfria;

ett tätt och fast golf inlägges, äfvenledes dragfritt;

eldpallen bör bibehållas för upplysning och torkning, men skorstenen

infogas tätt i taket och göres tillräckligt hög för att förekomma inrökning, hvarjämte rökgången förses med spjäll;

för matlagning och för uppvärmning insättes i kojans en — eller i större kojor två — järnspisar med plåtskorsten;

dörren göres dragfri, och minst två fönster af 1 kvadratmeters yta insättras, hvarjämte på kortväggarna uppslås skåp för förvaring af matvarorna, och framför fönstren fällbara bord placeras;

liggbritsarne afdelas genom tillräckligt höga bräden i skilda sofplatser af minst 75 centimeters bredd, och hvarje liggplats förses med halmstoppad madrass och kudde».

»Med antydda förändringar», säger han, »regleras beläggningen i kojans till ett resonligt mått och en efter rådande undantagsförhållanden lämpad bostad skulle vinnas, som utan betänkligheter kunde godtagas».

Vidare påyrkar han, att åtminstone i de större kojorna en särskild karl anställes för matlagning, städning, tvätt och renhållning af kläder o. s. v. samt en gemensamt drifven proviantering och hushållning, hvilken borde väsentligt nedbringa kostnaden därför.

För flottningslederna erfordras uppförande af kojor på rimligt afstånd och af något bättre kvalitet än ofvan skisserade normalkoja, då dessa behöfva tagas i anspråk oftast hvarje år, eller ock, om så anses lämpligare och mindre betungande, sofsäckar af godkänd kvalitet.

Uppförandet af kojor borde påligga arbetsgifvaren eller hans ombud och ej bortslutas vid entreprenad.

Detta ur Hasslers föredrag.

Efter en diskussion, hvarunder läkare från andra norrländska län i hufvudsak vitsordade Hasslers skildring, beslöts att genom förste provinsialläkarne i Norrland och Dalarne inhämta upplysningar i ämnet från respektive tjänsteläkare, hvilka borde meddelas provinsialläkareföreningens styrelse.

Jag har satts i tillfälle att taga del af de yttranden, som på grund häraf afgifvits af provinsialläkare och extra provinsialläkare i Jämtlands län. Af dessa läkare vitsorda nästan alla riktigheten af Hasslers uppgifter, äfven om några anse dem lida af någon öfverdrift, samt behovet af åtgärder. Så säger extra provinsialläkaren i Rätans distrikt, att han »varit i tillfälle konstatera alla de i nämnda föredrag påpekade svåra missförhållanden, intet nämnt och intet glömdt»; hvarjämte han bestrider för Jämtland och Härjedalen riktigheten af det gjorda påståendet, att allmogens vanliga lif i hemmen icke vore bättre. Extra provinsialläkaren i Hammerdals distrikt säger, att »hans iakttagelser och erfarenheter beträffande skogsarbetarnes bostadsförhållanden m. m. i intet hänseende afviker från hvad

d:r Hassler i sitt föredrag öfver detta ämne framhållit». Extra provinsialläkaren i Stuguns distrikt upplyser, att skogsarbetarnes lefnadsförhållanden därstädes »öfverensstämma i hufvudsak med de i d:r Hasslers föredrag beskrifna, med reduktion af delvis förekommande öfverdrifter» o. s. v.

Enligt den redogörelse, som vid provinsialläkareföreningens årsmöte i Stockholm 1908 aflämnades för de upplysningar, som i detta ämne inhämtats genom förste provinsialläkarna i Värmland, Dalarne och Norrland, hade 46 tjänsteläkare inkommit med upplysningar; och af dessa instämman omkring 30 eller de fleste, som på området i fråga förmått sig hafva egen erfarenhet, hufvudsakligen i d:r Hasslers uttalanden. Detta gäller framförallt timmerkojorna samt hvad därtill hörer under själfva afverkningen. Här betonas särskildt af några läkare det sorgliga faktum, att minderåriga, så fort de vid 13—14 års ålder blifvit konfirmerade, kastas ut i skogen att deltaga i arbetet, till stor våda för de ungas hälsa. Åtskilliga läkare, ett tiotal, säga sig sakna personlig erfarenhet i frågan. I ungefär lika många distrikt uppgifves, att inga timmerkojor finnas; utan där äro på grund af mindre afstånd och bättre kommunikationer skogsarbetarne under arbetsperioden inlogerade uti hyrda rum i byar, gårdar och äfven fäbodas, af hvilka sistnämnda en del uppgifvas vara något så när vinterbonade. En eller annan läkare uppgifver timmerkojorna vara väl inrättade med ordentligt golf, murad spis och skorsten eller åtminstone i bättre skick än Hassler omnämner. Därjämte framställas erinringar eller ändringsförslag i afseende å det af honom antydda sättet för kojornas inrättande. Det betonas äfven af en eller annan, att en stor del af arbetarne själfva vilja hafva det på det beskrifna sättet och att arbetet på öfvertygelsens väg därför är mycket viktigt.

Beträffande de åtgärder, som anses böra vidtagas, framhålla en del läkare, att lagen angående minderårigas användning till arbete i industriellt yrke samt yrkesfarelagen böra i tillämpliga delar blifva gällande äfven beträffande skogsafverkningen och timmerflottningen. En provinsialläkare anser »frågan böra öfverlämnas till yrkesinspektionens utredning».

Hvad angår förhållandena vid flottlederna anser en del läkare förbättringar för manskapet här vara allra mest behöfliga.

Detta innefattar i korthet hufvuddragen af hvad från läkarehåll hittills i denna sak förekommit. Äfven om erfarenheterna kunna vara olika på olika orter, äfven om i en del skildringar en viss öfverdrift understundom kan göra sig märkbar, och äfven om meningarna ännu äro föga stadgade om hvad som kan och bör göras, är det dock uppenbart, att för-

hållandena icke äro tillfredsställande, utan att något bör åtgöras för att få dem bättre.

Men det är icke endast från de hygienska fordringarnas målsmän, som man haft uppmärksamheten fäst på denna angelägenhet. Äfven skogsägarna och skogshandteringens yrkesmän hafva insett vikten af att i Norrlands skogsbygder äga en under sunda och ekonomiskt betryggande förhållanden lefvande god skogsarbetarekår. Jag har mig bekant, att trävarubolag — och sådant vitsordas jämväl i provinsialläkarnes uppgifter — tagit sig an sina skogsarbetare för att göra deras lif drägligare, till deras nyttjande uppfört timmerkojor af annan och bättre beskaffenhet, än ofvan skildrade, samt äfven i öfrigt vidtagit åtgärder för bättre tillgodoseende af dessa arbetares förhållanden. Men härmed är det ej nog; åtgärderna härutinnan böra sättas i system, så att de kunna mera allmänligen genomföras. Det är endast härigenom de sociala vådor kunna aflägnas, som eljest kunde blifva följderna af ett låt-gå-system i detta stycke.

Från skogshandteringens målsmän har äfven en annan sida af denna arbetarfråga påkallat uppmärksamhet, om än denna på det närmaste sammanhänger med den ofvan berörda. Och det är behovet af rikligare och delvis äfven bättre kvalificerade arbetskrafter för skogarnas skötsel i Norrland. Vid Norrlands skogsmannaförbunds årsmöte i Sollefteå 1907 framfördes denna sak af jägmästaren Harald Wedholm; och den dryftades vidare vid föreningens för skogsvård i Norrland årsmöte i Östersund år 1908. Särskildt framhölls där egnahemsfrågans betydelse för vinnande af detta mål. Ju mera krafven på en fullt rationell skötsel af skogstillgångarna göra sig gällande, framhåller Wedholm, dess mer gör sig ock gällande behovet af duglig arbetskraft. »Råmaterialets stegrade pris, förbättrade kommunikationer och en mångsidigare industriell användning af virket hafva framtvingat en noggrannare aptering af virket vid afverkningen och en varsammare behandling af detsamma vid transporten; men inom detta område står ännu mycket att vinna genom vana och intresserade arbetare. Tillsyn öfver sådant arbete kan näppeligen göras fullt effektiv. Det skulle af förmännen kräfvat allestädes närvaro». Han pekar vidare på de skogs-, kultur- och andra skogsvårdsarbeten, som på sista tiden börjat vidtagas »och för hvilka arbetsfältet årligen förstoras». Allt som allt, behovet af duglig arbetskraft blifver stadigt större. Emellertid »det börjar redan förnimmas brist på arbetskraft, där skogsvårdsarbeten i någon utsträckning planeras. Och ändock är det blott ett fåtal skogsägare, som ännu igångsatt dylika arbeten och säkerligen ingen, som uppbringat dem till full svarighet ens med den löpande afverkningen». Han förordar därför åt-

gärder i ändamål att få till stånd nedsättandet af fasta skogsarbetare på därtill lämpliga platser i skogarna, hvaraf han vill för framtiden söka få fram »icke blott den erforderliga kvantitativa ökningen i arbetskraft», utan äfven en arbetskraft, som är »fullt kvalificerad för de mera grannliga arbeten, som ingå i skogsskötseln».

Det är, framhåller Wedholm vidare, högst angeläget, att åtgärder vidtagas i syfte att skogsarbetarne icke behöfva arbeta under ogynnsammare förhållanden än vare sig industri- eller jordbruksarbetarne. »Jag har sökt visa», säger han, »att det är till skogsägarnes nytta, ja, rent utaf en nödvändighet för skogarnas skötsel, att det vidtages bättre anordningar för den härtill erforderliga arbetskraften. Men det är också endast en gärd af rättvisa». Och därpå fäster han uppmärksamheten på skillnaden mellan de åtgärder, som vidtagits för att förbättra sågverksarbetarnes förhållanden, och det stillastående vid den gamla dåligheten, som gjort sig gällande för skogsarbetarnes vidkommande.

Det är enligt Wedholms mening en fast skogsarbetarebefolkning, som bör med därtill tjänliga åtgärder uppmuntras att slå sig ned i skogsbygderna. Rörande beskaffenheten af dessa åtgärder eller sättet för upplåtelseerna har han icke yttrat sig i föredraget; det skulle bero på en kommande utredning att finna det lämpligaste sättet därför.

Vid ofvan omnämnda möte i Östersund uttalade sig ock mötet bland annat för önskvärdheten af att alla skogsägare måtte söka bereda sina skogsarbetare möjlighet till bosättning å lämpliga lägenheter å eller i närheten af arbetsfältet. Och tänkte man särskildt på att detta kunde ske i form af egna hem, hvilket därför borde genom lämpliga åtgärder underlättas.

Hvad som ofvan anförts har gällt närmast med afseende på enskilda skogsägare eller skogsafverkare. Men det gäller äfven med afseende på staten såsom skogsägare. I allmänhet torde skogsafverkningsarbetarne icke hafva det bättre på statens skogar än på de enskildas. Åtgärder äro äfven här icke mindre af nöden. Huruvida och i hvilken mån dessa böra läggas på skogsägaren eller afverkaren, torde en blifvande utredning få klargöra. Att äfven från statens sida åtgärder äro angelägna för att erhålla en duglig skogsarbetarestam, är emellertid uppenbart. Därhän syftade väl ock de upplåtelse af skogstorp, som under senaste årtionden ägt rum på statsskogarna i de båda nordligaste länen, men klagomålen rörande verkningarna af dessa upplåtelse äro alltför många, för att det skulle vara att anbefalla att, utan vidare, taga dessa till efterföljd. Enligt trontalet har man att förvänta proposition om upplåtelse i utsträckt omfattning af egna

hem på kronans egendommar. Måhända kan genom dessa upplåtelser äfven den här berörda synpunkten i viss mån tillgodoses.

Med det ofvan anförda tror jag mig hafva påvisat, att skogsarbetarefrågan i Norrland, från olika synpunkter och af intresserade från skilda läger, börjat tilldraga sig en förtjänt uppmärksamhet. För en rätt insikt om dess stora vikt torde härtill endast behöfva erinras om den ofantliga betydelse, som skogarna i Norrland samt ett ändamålsenligt och framtidsmässigt tillgodogörande af desamma hafva för hela vårt land och dess ekonomi. För en rätt utveckling af den norrländska skogshandteringen är det icke minst betydande momentet, huru arbetarefrågan i framtiden skall gestalta sig.

För detta ändamål synes det mig af vikt, att statsmakterna här gripa in och det utan dröjsmål; eljest kunna de lätt komma för sent. Endast genom ett dylikt ingripande kan det, som ofvan antydts, blifva system och enhet i det hela.

*Utskottets
yttrande.*

Hvad som främst behöfves är en utredning af frågan ur olika synpunkter, af hvilka ofvan berörts en del hufvudsakliga, utan att jag därför kan anse mig hafva uttömt ämnet. Och på denna utredning böra sedan grundas de åtgärder, som för frågans rätta ordnande böra vidtagas.»

Hvad först angår den ifrågasatta utredningen rörande de norrländska skogsarbetarnes ställning och lefnadsförhållanden, vill utskottet till en början erinra, att de arbetsstatistiska undersökningar, som hittills ägt rum i vårt land, endast i mycket ringa mån afsett skogsarbetarnes — lika litet som landtarbetarnes i allmänhet — förhållanden. Enligt den plan för det arbetsstatistiska arbetet, — hvilket som bekant omömhänderhafves af en särskild afdelning inom kommerskollegium —, som af Kungl. Maj:t år 1903 faststälts, och som därefter hufvudsakligen blifvit följd, skall nämnda arbete afse *dels* och i främsta rummet en fortlöpande socialstatistik af allmän art och *dels* mera mångsidiga specialundersökningar.

Den fortlöpande socialstatistiken af allmän art behandlar hufvudsakligen följande olika spörsmål, nämligen förhållandena å arbetsmarknaden, arbetslösheten, den offentliga arbetsförmedlingen, arbetskonflikter, lifsmedelspriser, bostadspriser, byggnadsverksamheten samt arbetsgifvares och arbetares organisationsväsende. Af dessa ämnen har flertalet uteslutande eller hufvudsakligen afsett förhållandena i städer och därmed likartade industrisamhällen och belyser sålunda endast industriarbetarnes ställning. Endast om statistiken rörande arbetsförmedling, arbetskonflikter och orga-

nisationsväsende kan sägas, att de helt eller delvis omfattat äfven skogs- och andra landtarbetare.

Specialundersökningarna åter behandla antingen vissa sociala spörsmål, som anses vara af särskild vikt, eller ock förhållandena inom någon viss betydelsefull näringsgren. Dessa undersökningar hafva hittills afsett *dels* förhållandena vid bagerier, tobaksfabriker, större och mindre mekaniska verkstäder, vissa specialverkstäder äfvensom tryckerier och därmed förenad handtering, *dels* arbetstidens längd inom de industriella yrkena, *dels* de kollektiva arbetsaftalen och *dels* slutligen arbetslösheten i riket. Frånsedt de nyssnämnda undersökningarna om arbetstidens längd och om kollektivaftalen, som jämväl gälla vissa grupper af skogs- och landtarbetare, hafva sålunda äfven specialundersökningarna hittills uteslutande sysselsatt sig med industrien.

Att sålunda hittills hufvudsakligen de industriella arbetsförhållandena varit föremål för statistisk undersökning, har sin naturliga förklaring i det faktiska förhållande, att de aktuella ekonomiska och arbetarepolitiska problemen först uppkommit inom de industriella yrkena. I samma mån liknande eller andra spörsmål inom skogs- och landtarbetet tränga sig fram till beaktande, uppstår naturligen samma behof af undersökning och statistik på dessa områden.

Så har ock redan skett. Och Riksdagen har i skrifvelse till Kungl. Maj:t den 30 maj 1907 anhållit om en utredning om lämpligaste sättet för åstadkommande af en undersökning och statistisk utredning rörande landtarbetarnes lefnadsförhållanden, samt framläggande för Riksdagen af de förslag, som med anledning däraf kunde synas påkallade. Med anledning häraf har Kungl. Maj:t den 14 juni samma år anmodat kommerskollegium att inkomma med underdånigt utlåtande öfver den gjorda framställningen. Detta utlåtande, för hvars utarbetande kommerskollegium tillkallat särskilda sakkunnige på de olika arbetsområdena, däribland äfven en från Norrland, föreligger ännu icke i fullt färdigt skick, men enligt hvad utskottet erfarit, hafva kommitterade uppgjort en preliminär plan, som inom den närmaste framtiden kommer att underställas kollegii pröfning, till systematisk undersökning af och statistik öfver landtarbetarnas ställning och lefnadsförhållanden, innefattande *dels* en allmän orienterande undersökning af de olika landsdelarnas vanligast förekommande brukningstyper, landtarbetaregrupper m. m., *dels* allmänna årliga undersökningar rörande arbetslön och arbetstid, *dels* mera ingående undersökningar rörande landtarbetarnes fördelning på olika yrkesspecialiteter samt dessas personliga förhållanden, aflöning m. m., *dels* lokal-

undersökningar för ingående utredningar af den landtbrukande befolkningens ekonomiska villkor och lefnadsförhållanden på vissa lokalt begränsade områden, så valda, att de kunna anses typiska för sin trakt, *dels ock* slutligen specialundersökningar rörande såväl särskilda arbetaregrupper, såsom skogs- och flottningsarbetare, betodlingsarbetare o. s. v., som ock särskilda spörsmål såsom bostadsfrågan, formerna för anställningen m. m.

Därest en dylik plan för arbetsstatistikens utsträckande till landtarbetarne varder af Kungl. Maj:t godkänd, och de säkerligen rätt afsevärda medel, som komma att erfordras för dess genomförande, blifva af Riksdagen beviljade, skulle alltså däri komma att ingå äfven den statistiska undersökning af skogsarbetarnes i Norrland och därmed likställda landsdelar lefnadsförhållanden, som motionären påyrkat.

Det kunde vid sådant förhållande ifrågasättas, att man först borde afvakta, huruvida ofvannämnda plan för anordnande af landtarbetarestatistik kommer till utförande eller icke, innan man besvarar Kungl. Maj:t med en ny framställning i ett ämne, som på visst sätt redan är föremål för Kungl. Maj:ts pröfning. Men härvid är till en början att märka, att den inom kommerskollegium planerade undersökningen af landtarbetarnes förhållanden innebär en fortgående arbetsstatistik af sådan omfattning, att densamma säkerligen först efter ganska lång tid kan förväntas medföra den speciella utredning, som af motionären begärts, äfven under antagande att den under de närmaste åren kunde, efter statsmakternas godkännande, påbörjas. I motionen begäres en undersökning af mera summarisk och extra ordinär natur, ägnad att direkt läggas till grund för ett skyndsamt afhjälpande af de svåraste missförhållandena i de norrländska skogsarbetarnes lefnadsvillkor, särskildt i fråga om deras bostäder under pågående skogsarbeten. Dessa missförhållanden äro — äfven med fränseende af de öfverdrifter, som i vissa framställningar härom må kunna förefinnas — enligt utskottets mening af den allvarliga beskaffenhet, att en skyndsamt undersökning däraf är af behovet påkallad utan atbidan på, när och i hvilken omfattning den ordinarie arbetsstatistiken kommer att utsträckas till landtarbetarne. Denna undersökning bör enligt utskottets mening utföras af kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik.

Beträffande därefter den i motionen framställda begäran om utredning och åtgärder för tillgodoseende af Norrlands behof af en duglig och tillräcklig skogsarbetarestam, så delar utskottet till fullo motionärens mening, att denna fråga är i hög grad behjertansvärd. En tillfredsställande lösning däraf torde emellertid vara förenad med vissa svårigheter.

De hittills utförda skogsarbetena ha i stort sedt omfattat afverkning och virkestransport för exploatering af urskogar. Först på senare tid har hos oss som annorstädes efter sådan exploatering börjat ställas kraf på en rationell skötsel af skogarna. En jämförelse mellan afverkningens och virkestransportens utförande för ett 20-tal år sedan och nu visar, att helt andra synpunkter göra sig gällande och att större fordringar på yrkesskicklighet hos den enskilde arbetaren numera uppställas. Råmaterialets stegrade pris, bättre kommunikationer och en mångsidigare industriell användning af virket ha framkallat en varsammare behandling af detsamma vid transporten, som därför kräfver vana och intresserade arbetare. Till markförbättringsåtgärder och bedrifvande af en rationell skogskultur, som på senare tid börjat införas, behöfves också särskildt yrkeskunnigt folk, som är vant vid dylika arbetens utförande. I den mån staten och enskilda skogsägare vakna till insikt om nödvändigheten af att snarast möjligt försätta all skogsmark i fullgodt skick genom sörjande för ny återväxt, hjälpgallring af ungskog, ljushuggningar m. m., så uppstår behofvet af en duglig skogsarbetarestam, som blir fast bosatt. Nedsättandet af fasta skogsarbetare på lämpliga platser i skogarna skulle lämna den erforderliga kvantitativa ökningen i arbetskraft på samma gång som utsikt bereddes att erhålla en väl kvalificerad arbetsstyrka.

En lösning af skogsarbetarnas bostadsfråga blir sålunda af behofvet påkallad ej endast med tanke på de hälsovådliga förhållanden, under hvilka skogsarbetarne nu lefva, utan äfven med tanke på produktionens behof af utbildad och fullgod arbetskraft.

Det lär ej ankomma på utskottet att i detalj angifva hvilka åtgärder, som böra vidtagas, men utskottet vill likväl lämna några antydningar om hvad som i denna del kan ifrågasättas.

För en lösning af denna bostadsfråga måste man taga hänsyn till det lefnadssätt olika grupper af skogsarbetare måste begagna under arbetets utförande. Man kan, som af det föregående framgår, skilja på tre slag af skogsarbeten, nämligen *afverknings-*, *skogsvårds-* och *flottningsarbeten*.

Flottningsarbetena taga ofta sin början omedelbart efter islossningen under kall och svår väderlek, hvarför det är oundgängligt, att varma bostäder beredas åt manskapet. Respektive arbetsgifvare borde åläggas ansvar att ha sådana uppförda vid alla vattendrag, där flottning bedrifves. Arbetet återkommer vid större flottleder i regel hvarje eller hvartannat år, och bostädernas plats torde utan svårighet kunna bestämmas. Kon-

trollen öfver dessa bostäders befintlighet, liksom öfver att båtar, spelflottar och annan materiel, hvarpå arbetarnas lif och välfärd beror, är i godt skick, borde falla under yrkesinspektionens verksamhet.

Annorlunda ställa sig förhållandena vid *afverkningsarbetena*. Dessa utföras än här och än där. Deras varaktighet på samma plats inskränkes ofta till en vinter, och många år kunna förflyta, innan arbetena återupptagas i trakten. Vid uttagande af afverkningsrättigheter och försålda utstämplingar å enskilda eller kronans marker är det oftast hvarken samma arbetsgifvare eller arbetare, som återkomma med arbetet.

Det vanligaste förfaringssättet för åstadkommande af bostäder under arbetet är, att arbetsgifvaren betalar arbetarne en rund summa som ersättning för att de åt sig uppföra nödvändiga lägenheter. Att de under sådana förhållanden bli mycket bristfälliga, är helt naturligt. Ett sätt att afhjälpa missförhållandena vore möjligen att bygga bostäder utmed de hufvudvägar, till hvilka basvägarna — utefter hvilka utdrifningen sker — pläga sammanlöpa. Kostnaden komme då att fördelas på ett stort arbetsområde och husen kunde tagas i anspråk under flera år. Emellertid torde sådana bostäder knappast komma att tagas i bruk af andra än körarne. Men det är också de, som äro i största behofvet af bättre förhållanden. De ha nämligen ej blott sig själfva utan äfven sina hästar och körredskapen att vårda. Huggarna däremot vilja alltid bo vid själfva hygget, där de skola arbeta, och man kan ej gärna begära, att de efter slutadt mödosamt dagsverke skola bege sig långväga till natthärberget. Man måste sålunda förutsätta, att huggarnes bostäder ej kunna vara af samma permanenta slag som öfriga skogsarbetares. Emellertid skulle en afsevärd förbättring af deras kojor kunna vinnas genom bestämmelser, som t. ex. ålägga upplåtaren af utstämplingar att ombesörja huggarbostädernas uppförande, innan snö och käle inställt sig. Vissa minimifordringar på en huggarkoja kunde äfven stipuleras.

I den mån skogsafverkningen enligt nutidens fordringar följes af hyggesrensningar, skogsfrösådd och andra föryngringsåtgärder, komma *skogsvårdsarbetarna* att efterträda huggarne och ta deras kojor i anspråk. Vid en god skogshushållning skulle huggarkojan på detta sätt bli användbar under mycket längre tid, än som åtgår för afverkningen i trakten. Under sådana förhållanden kunde större anspråk på huggarkojornas byggnadssätt uppställas, än eljes är förhållandet.

Skogsvårdsarbetarna skulle utgöra kärnan uti den behöfliga skogsarbetarestammen och deras bosättning å skogsmarkerna göras för dem så

betryggande som möjligt. Om de många nyodlingar, som finnas i skogarna, upplättes på dylikt sätt till skogsarbetarne i stor utsträckning, skulle med tiden en väl fördelad, tillgänglig och yrkesvan arbetskraft erhållas. Å statens skogar ha sådana upplätelser fortgått sedan år 1891 i Norrbottens och sedan år 1904 i Västerbottens län. År 1906 hade det förra länet skogstörpen nått ett antal af 480 och i det senare af 146. Dessa i förhållande till skogsarealen försvinnande små siffror äro ägnade att påkalla en utredning om på hvad sätt staten ytterligare bör främja jordupplätelser å sina skogsdomäner. Vid årets Riksdag har Kungl. Maj:t uti nådig proposition n:o 43, äfven föreslagit att upplätelser af skogstorp enligt kungörelsen den 27 maj 1904 ej vidare skall äga rum, men att i stället sådana till odling och bebyggande tjänliga lägenheter i de sex nordliga länen, som kunde vara att tillgå på särskildt gynnsamma villkor, skulle upplätas åt mindre bemedlade eller obemedlade, under förutsättning att hinder från skogsvårds- och brukningssynpunkt ej finnes och att den jord, som upplättes, är belägen i närheten af odlad bygd och kommunikationsled.

Den reform, som härmed afses, tillgodoser emellertid hufvudsakligen det mindre jordbrukets behof af odlingsmark å kronans domäner, men berör ej direkt det af herr Widén väckta spörsmålet om att få till stånd en bofast för skogsvårdsarbetet så godt som uteslutande ägnad arbetarstam. En utredning af denna sak är därför af behofvet påkallad. I hvad mån statsmakterna genom lagstiftning böra ingripa för att å stora skogsvidder, som äro uti enskild ägo, vinna möjligast tillfredsställande förhållanden i detta stycke, bör äfven tagas under ompröfning.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes

dels verkställa utredning såväl rörande skogsarbetarnes ställning och lefnadsförhållanden i Norrland samt, i den mån det finnes önskligt, äfven i andra i detta afseende därmed jämförliga landsdelar,

som ock angående de åtgärder, som må finnas nödiga för tillgodoseende af behofvet därstädes af en under sunda ekonomiska och hygieniska förhållanden lefvande duglig skogsarbetarstam,

och dels därefter vidtaga de åtgärder och, i den mån Riksdagens medverkan kräfvess, till Riksdagen göra de framställningar, som af denna utredning föranledas.

Stockholm den 26 februari 1909.

På utskottets vägnar:

GUST. SANDSTRÖM.
